

Why was the Torah translated into Greek?

R' Mordechai Torczyner – torczyner@torontotorah.com

1. Baal Halachot Gedolot #18

בשמונה בטבת נכתבה התורה יונית בימי תלמי המלך ובא חשך לעולם שלשה ימים, בתשעה בו לא כתבו רבותינו על מה הוא, ובו ביום מת עזרא הכהן ונחמיה בן חכליה, בעשרה בו סמך מלך בבל על ירושלים להחריבה,

On the eighth of Tevet the Torah was written in Greek, in the days of King Ptolemy, and darkness came to the world for three days. Our sages did not say what happened on the ninth, but on that day Ezra and Nechemiah died. On the tenth, the king of Babylon neared Jerusalem to destroy her.

Questions:

- What can we learn from the variations in the account of the translation of Torah into Greek?
- Why did we ultimately accept Greek as a language of Torah?
- What happened to turn things around, causing a ban on "Greek wisdom"?

Variations in the account

2. Talmud, Megilah 9a

אמר רבי יהודה אף כשהתירו רבותינו יונית לא התירו אלא בספר תורה ומשום מעשה דתלמי המלך דתניא מעשה בתלמי המלך שכינס שבעים ושנים זקנים והכניסן בשבעים ושנים בתים ולא גילה להם על מה כינסן ונכנס אצל כל אחד ואחד ואמר להם כתבו לי תורת משה רבכם נתן הקב"ה בלב כל אחד ואחד עצה והסכימו כולן לדעת אחת וכתבו לו +בראשית א'+ אלקים ברא בראשית

R' Yehudah said: Even when our sages permitted Greek, it was only for a Sefer Torah [and not the Prophets], because of the event with King Ptolemy, as we have learned in a braita: King Ptolemy once gathered 72 elders and brought them into 72 houses without revealing why he was gathering them. He went to each one and told him, 'Write the Torah of Moshe, your master, for me.' Gd placed counsel into each one's heart, and all of them came to the same idea, writing, "Elokim created in the beginning"...

3. Masechet Sofrim 1:7-8

אין כותבין [ספר תורה] לא עברית, ולא ארמית, ולא מדית, ולא יוונית, כתב בכל לשונות, בכל כתבים, לא יקרא בה, עד שתהא כתובה אשורית. מעשה בחמשה זקנים שכתבו לתלמי המלך את התורה יוונית, והיה אותו היום קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל, שלא הייתה התורה יכולה להתרגם כל צרכה. שוב מעשה בתלמי המלך, שכינס שבעים ושנים זקנים, והושיבם בשבעים ושנים בתים, ולא גלה להם על מה כינסם, נכנס אחר כל אחד ואחד מהם, אמר להם, כתבו לי תורת משה רבכם, נתן המקום עצה בלב כל אחד ואחד, והסכימה דעתן לדעת אחת, וכתבו לו תורה בפני עצמה, ושלשה עשר דבר שינו בה, אלקים ברא בראשית...

A Torah scroll may not be written in *ivrit*, Aramaic, Mede or Greek; in any language, in any script, one may not read it. It must be recorded in Assyrian. Once five elders wrote the Torah in Greek for King Ptolemy, and that day was as harsh for Israel as the day the Calf was created, because the Torah could not be properly translated.

Another time, King Ptolemy gathered 72 elders and put them in 72 houses without revealing why he had gathered them. He went to each one and told them, "Write the Torah of Moshe, your master, for me." Gd placed counsel into each one's heart, and each of them wrote an independent Torah. They changed thirteen things: "Elokim created in the beginning"...

4. Masechet Sefer Torah 1:8-9

אין כותבין לא עברית ולא עילמית, לא מדית ולא יוונית. שבעים זקנים כתבו כל התורה לתלמי המלך לשון יוונית, והיה אותו היום קשה לישראל כיום שעשו בו את העגל, שלא הייתה תורה יכולה להתרגם כל צרכה. שלשה עשר דברים שינו בה, אלקים ברא בראשית...

One may not write [a Sefer Torah] in *ivrit* or *ilmit*, Mede or Greek. 70 elders wrote the entire Torah for King Ptolemy in Greek, and that day was as harsh for Israel as the day they created the Calf, for Torah could not be properly translated. They changed thirteen things: "Elokim created in the beginning"...

5. Rav Shlomo Luria, Yam Shel Shlomo to Bava Kama 4:9

התם מן שמיא הוא דאסכימו בהדייהו, וכעין רוח הקודש היה. וכן איתא התם, נתן הקב"ה [בלב] כל אחד כו', והוה על פי הדיבור. ועוד, התם לא שינו שום דבר ממשמעותו, אלא שינו הלשון, דלא יהפכו למינות. וכמו ששינו כך הוא כוונת המקרא כפשוטו
In that case Heaven agreed with them, and it was a sort of Divine inspiration. And so it says there, "Gd placed counsel into each one's heart", so it was at Divine instruction. Further, they did not change the meaning of anything; rather, they changed the language to keep it from being used for heresy.

6. Author unknown, The Letter of Aristaeas (2nd century BCE, Alexandria)

7. Philo, The Life of Moses (1st century BCE)

Were the Sages comfortable with the concept of translating Torah?

8. Talmud Yerushalmi, Megilah 1:9

תני רבן שמעון בן גמליאל אומר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית בדקו ומצאו שאין התורה יכולה להיתרגם כל צורכה אלא יוונית

Rabban Shimon ben Gamliel said: Even sefarim [Tanach] may only be written in Greek; they checked and found that the Torah can be translated properly only in Greek.

9. Midrash Tanchuma Vayyera 6

אמר ר' יהודה הלוי ב"ר שלום בקש משה שתהא אף המשנה בכתב, וצפה הקב"ה על שעתידין אומות העולם לתרגם את התורה ולקרות אותה יוונית, והן אומריין אף אנו ישראל, א"ל הקב"ה אכתוב לך רובי תורתי (הושע ה יב) ואם כן כמו זר נחשבו (שם/הושע ה י"ב/),
R' Yehudah haLevi b'R' Shalom said: Moshe requested that mishnah be put in writing as well, but Gd saw that the nations would translate the Torah and read it in Greek and say, "We are Israel, too," and so Gd said, "I will write [only] the majority of My Torah [and so] they will be considered as foreigners." (Hosheia 8:12)

Was the translation an honour or an assault? Or did we do it ourselves?

10. Mishnah Shekalim 3:2

בשלוש קופות של שלש שלש סאין תורמין את הלשכה וכתוב בהן א' ב' ג' רבי ישמעאל אומר יוונית כתוב בהן אלפ"א בית"א גמל"א
They tithed [the shekalim from] the office in three boxes, each of three se'ah; they were marked א ב ג. R' Yishmael said: The boxes were marked in Greek: alpha, beta, gamma.

11. Mishnah Yadayim 4:6

אומרים צדוקים קובלין אנו עליכ' פרושים שאתם אומרים כתבי הקודש מטמאין את הידים וספרי הומריס אינו מטמא את הידים... אמר להם אף כתבי הקדש לפי חבתן היא טומאתן וספרי הומריס שאינן חביבין אינן מטמאין את הידים:

The Sadducees said: We complain against you, Pharisees! You say that holy writings communicate tumah to hands, but the books of Homer do not!... He replied: Regarding holy writings, our love for them creates their tumah; the books of Homer are not beloved, and so they do not communicate tumah to hands.

12. Talmud Yerushalmi, Sotah 7:1

ר' לוי בר חיתה אזל לקיסרין שמע קלון קריין שמע אלוניסתינ בעא מעכבתון שמע רבי יוסי ואיקפד אמר כך אומר אני מי שאינו יודע לקרות אשורית לא יקרינה כל עיקר אלא יוצא בכל לשון שהוא יודע

R' Levi bar Chayta went to Caesaria and heard people reciting "Shema" *elonistin*. He wanted to stop them, but R' Yosi heard and objected, saying, "Should I say that one who does not know how to read in Assyrian should not recite Shema at all? Rather, he fulfills his obligation in any language he knows."

13. Talmud, Megilah 9b

רבן שמעון בן גמליאל אומר אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן הלכה כרבן שמעון בן גמליאל ואמר רבי יוחנן מאי טעמא דרבן שמעון בן גמליאל אמר קרא +בראשית ט'+ יפת אלקים ליפת וישכן באהלי שם דבריו של יפת יהיו באהלי שם ואימא גומר ומגוג אמר רבי חייא בר אבא היינו טעמא דכתיב יפת אלקים ליפת יפיותו של יפת יהא באהלי שם

Rabban Shimon ben Gamliel said: Even other books may only be recorded in Greek. R' Avahu said, citing R' Yochanan: The law follows Rabban Shimon ben Gamliel. R' Yochanan said, "What is Rabban Shimon ben Gamliel's reason? The Torah says, 'May Gd beautify Yefet, and he should dwell in the tent of Shem.' The words of Yefet should be in the tents of Shem."

Perhaps that should be the language of Gomer and Magog? R' Chiyya bar Abba said: It is because the text says, "May Gd beautify Yefet" – the [greatest] beauty of Yefet should be in the tents of Shem.

14. Talmud, Bava Kama 82b-83a

תנו רבנן כשצרו בית חשמונאי זה על זה היה הורקנוס מבפנים ואריסטובלוס מבחוץ ובכל יום היו משלשים להם בקופה דינרין והיו מעלים להם תמידין היה שם זקן אחד שהיה מכיר בחכמת יונית אמר להם כל זמן שעוסקין בעבודה אין נמסרים בידכם למחר שילשלו דינרין בקופה והעלו להם חזיר כיון שהגיע לחצי החומה נעץ צפרניו בחומה ונודעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה באותה שעה אמרו ארור האיש שיגדל חזירים וארור האדם שילמד את בנו חכמת יונית... וחכמת יונית מי אסירא והתניא אמר רבי בארץ ישראל לשון סורסי למה או לשון הקדש או לשון יונית... אמרי לשון יוני לחוד חכמת יונית לחוד וחכמת יונית מי אסירא והאמר רב יהודה אמר שמואל משום רשב"ג +איכה ג'+ עיני עוללה לנפשי מכל בנות עירי אלף ילדים היו בבית אבא חמש מאות מהם למדו תורה חמש מאות למדו חכמת יונית ולא נשתייר מהם אלא אני כאן ובן אחי אבא בעסיא אמרי שאני בית רבן גמליאל שהיו קרובים למלכות

The sages taught: When the members of the Hasmonean house besieged each other, Hurkinus was inside [Jerusalem] and Aristobulus was outside, and the people inside would lower a box of dinarim out each day, and those outside would send up the daily offerings. An elder there, who knew Greek wisdom, said: As long as they are involved in the service, they will not be given into your hands. The next day, the people inside lowered a box of dinarim and those outside sent up a pig [Maharsha: Rome]. When it reached the midpoint of the wall, it stabbed its nails into the wall and Israel shook 400 parsah by 400 parsah. At that time they declared a curse against those who raise pigs and who teach their children Greek wisdom...

But is Greek wisdom prohibited? Rebbe said, "In Israel, why speak Sursi? Either the holy tongue, or Greek!"... The Greek language and Greek wisdom are separate entities.

But is Greek wisdom prohibited? Rav Yehudah cited Shemuel citing Rabban Shimon ben Gamliel, "It is written, 'My eye mourns for my spirit from all of the daughters of my city' – My father's household had 1000 children, 500 of whom learned Torah and 500 of whom learned Greek wisdom, and of them all only I remain here, and my first cousin remains in Asia!" Rabban Gamliel's household was different; they were close to the throne.

15. Talmud Yerushalmi, Megilah 1:9

אמר רבי יונתן דבית גוברין ארבעה לשונות נאים שישתמש בהן העולם ואילו הן לעז לזמר רומי לקרב סורסי לאיליאי עברי לדיבור ויש אומרים אף אשורי לכתב

R' Yonatan of Beit Guvrin said: There are four beautiful languages for the world to use: Greek for song, Latin for *krav* [battle or persuasion], Aramaic for wailing, Hebrew for speech. Some say: Assyrian for writing.

16. Talmud Yerushalmi, Sotah 9:15

ר' אבהו בשם ר' יוחנן מותר לאדם ללמד את בתו יונית מפני שהיא תכשיט לה שמע שמעון בר בא ואמ' בגין דר' אבהו בעי מילף ברתיה הוא תלי לה בר' יוחנן יבוא עליו אם שמעתי מר' יוחנן

R' Avahu cited R' Yochanan: One may teach his daughter Greek, for it is an ornament for her. Shimon bar Abba heard this and said, "R' Avahu wishes to teach his daughter, and he hangs it on R' Yochanan! May this happen to me if he heard it from R' Yochanan!"

17. Rambam to Mishnah Megilah 2:1

עברי שקראה תרגום בכל לשון לא יצא חוץ מלשון יוני, אבל קוראין אותה ללעזות בלעז, והוא שכתובה בלעז כדי שלא תהיה הקריאה על פה. ומה שייחד לשון יוני משאר לשונות לפי שהיה ידוע אצלם, הלא תראה אמרו לעיל בספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית, והטעם לכך לפי שהם תרגמו את התורה בלשון יון לתלמי המלך ונתפרסם אצלם אותו התרגום עד שנעשה אצלם אותו הלשון כלשונם וכאלו הוא אשורית, וכך אמרו לשון יוני לכל כשר. ונוסף לכך היתה לשון זו חשובה בעיניהם, רבינו הקדוש אמר מה לי ללשון טרסי אי לשון עברי או לשון יוני.

A Hebrew-speaker who reads [Megilat Esther] in any translation, other than Greek, does not fulfill his obligation. However, one may read it for speakers of foreign languages in foreign languages, assuming it is written in that foreign language so it is not read by heart. Greek is singled out from other languages because it was known to them; note that we only permitted Torah scrolls to be written in Greek. This is because they translated the Torah into Greek for King Ptolemy, and so that translation was publicized to them until it became like their language, like Assyrian, and so they said that Greek may be used for everything. Further, this language was significant in their eyes; Rebbe said, "Why speak Aramaic? Either Hebrew or Greek."

Postscript: The later ban on "Greek Wisdom"

18. Talmud, Sotah 49a

בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות כלות ושלא ילמד אדם את בנו יונית

In the invasion of Titus they decreed against bridal crowns and they decreed that one should not teach his son Greek.

19. Talmud, Chagigah 15b

אחר מאי זמר יווני לא פסק מפומיה אמרו עליו על אחר בשעה שהיה עומד מבית המדרש הרבה ספרי מינין נושרין מחיקו

What happened with Acher? Greek song did not leave his mouth. They say that when he stood from the study hall, many books of heretics fell from his lap.

20. Talmud Yerushalmi Sotah 9:15

שאלו רבי יהוש' מהו שילמד אדם את בנו יונית אמר להן ילמדינו בשעה שאינה לא יום ולא לילה דכתיב והגית בו יומם ולילה מעתה אסור לאדם ללמד את בנו אומנות בגין דכתיב והגית בו יומם ולילה והתני רבי ישמעאל ובחרת בחיים זו אומנות רבי בא בריה דרבי חייה בר בא בשם ר' יוחנן מפני המסורות

They asked R' Yehoshua: May one teach his son Greek? He replied: Teach him when it is neither day nor night, as it is written, 'And you shall study it [Torah] day and night.'

But then one may not teach his son a trade [either], for it is written, 'And you shall study it [Torah] day and night!' Didn't R' Yishmael teach, "'And you shall choose life' refers to a trade!"

R' Abba, son of R' Chiyya bar Abba, cited R' Yochanan: The concern is for traitors.

21. Tosafot, Bava Kama 82b **ואסור**

וי"ל דמעיקרא גזרו ולא קבלו מינייהו א"נ אי הוה בעי למיקם בארור לא היה מיקרי עבריין אבל לבסוף איכא גזירה דרבנן

One could say that they decreed it at first and people did not accept it. Alternatively, [at first] one who wished to be cursed would still not be called a sinner, but in the end there was a rabbinic decree.

22. Rashi, Sotah 49a **בפולמוס**

בפולמוס של טיטוס - שהביא הורקנוס אאריסטובולוס אחיו ובין זה לזה היו חמשים ושנים שנה כדאמר בסדר עולם

In the invasion of Titus - which was caused by Hurkinus and his brother Aristobulus. Per Seder Olam, there were 52 years between these events.